

plačilo za trud in neumorno požrtvovalnost, s katero skrbi za vglad priljubljenega društva. — Daj Bog jednako ugoden in srečen izid nastopom društva na Dunaju, kamor je šlo prav tedaj, ko pišemo to poročilo. Naj bo pa tudi ta pot srčen izraz hvaležnosti, katero goji Ljubljana za bratovsko sočutje Dunajčanov ob strašni lanski potresni nesreči. O uspehih na Dunaju pa prihodnjič!

Opazke k spevu „Knez Ljudevit“.

I. Opazke zgodovinske.

Da bodo častiti bralci „Dom in svet“-a lože umevali spev „Knez Ljudevit“, podati hočem nekoliko zgodovinskih črtic, v kolikor se spev dotika zgodovine. Pač pa bralec ne sme misliti, da spev zasleduje čisto zgodovinski tok iste dōbe. Knez Varna, Svitozor, njegov sin in hčerkca Diva so izmišljene osebe, katere sem si ustvaril, da spopolnim spev in da si pojasnim tedanje razmere Slovencev. Korotanskim Slovincem in deloma tudi sedanjim Goranjcem so zapovedovali korotanski vojvode; goriški in notranjski so bili pod Kadolahovo oblastjo. Sedanje Dolenjsko se pa nič ne omenja. Zato sem v domišljiji te Slovence del pod oblast kneza Varne.

Koncem osmega stoletja (l. 788.) so Franki razširili svojo oblast nad Slovence in si hoteli podjarmiti tudi sosedne Hrvate. Najprej je premagal frankovski kralj Karol Vel. l. 800. vélikega župana posavskih Hrvatov ter jih je spravil pod oblast friulskega mejnega grofa. Franki pa so bili okrutni; Slovinci in Hrvati niso mogli prenašati frankovskega suženjstva. Zato je po smrti Karola Vel. Ljudevit, véliki župan panonskih Hrvatov, poslal poslanca k nemškemu cesarju Ludoviku Pobožnemu (l. 818.) na državni zbor v Ahen. Tu so se pritoževali zaradi surovosti in krutosti friulskega mejnega grofa Kadolaha, toda opravili niso nič. Tako je Ljudevit uvidel, da z lepa ne pojde, zato se je združil s sosednimi Slovenci in s Timočani, ki so v sedanjih bačko-bodroški županiji prebivali, ter je leta 819. Frankom odpovedal pokorščino. Ljudevit je jel tudi z drugimi sosedi sklepati zvezo: s Korotanci, Guduščani, itd. Od kraja je bil srečen in je večkrat premagal mejnega grofa Kadolaha in frankovske vojske. Močno pa ga je oviral pri nadaljnem bojevanju Borna, knez dalmatinskih Hrvatov, kateremu so bržkone Franki obetali posavsko Hrvatio, ako jim zvest ostane in se ž njimi bojuje zoper Ljudevita. Ljudevit pa popusti za nekaj časa Nemce, ki so od severa nanj pritiskali, in se spoprime z Borno, ki ga je bil od zadaj napadel, ob Kolpi. Ljudevit srečno premaga Borno in ga zapodi daleč v Dalmacijo, popolnoma Borne ni mogel ukrotiti, ker se je bil ta dobro utrdil. Nato pa je šel Borna na cesarski dvor posvetovat se, kako bi Ljudevita občutneje prijeli. Sklenili so, da ga napadejo s tremi vojskami ob jednom. In res gredó tedaj tri vojske nad Lju-

devita. Prva vojska se je spoprijela z Ljudevitom ob Dravi. Ljudevit se je moral s svojimi umakniti čez Dravo in se je v svoji deželi zaprl v neki na strmih skalah dobro utrjeni grad. To je prestrašilo Slovence med Sočo in Savo, da so zopet priznali nadoblast mejnega grofa Balderika, naslednika Kadolahovega, ki je bil med tem umrl. Tudi prihodnje leto (821) so prihrule zopet tri vojne nad Ljudevita, pustošile mu deželo, on pa se ni hotel na prostem spoprijeti ž njimi, ampak je bival v močnih trdnjavah, ki si jih je utrdil s pomočjo laških zidarjev, katere mu je pošiljal gradski patrijarh Fortunat. Fortunat je bil popolnoma Ljudevitov privrženec in ga je zdatno podpiral in navduševal v vstaji zoper Franke. Franki so klicali patrijarha zato na odgovor, on pa je zbežal v Carigrad, ker je tudi carigrabski cesar bil Ljudevitov prijatelj. Ko pa pribesni zopet nova vojska nad Ljudevita, zbeži iz Siska k Srbom, kjer je baje umoril srbskega kneza. Od tod je bežal v Dalmacijo k Ljudemslu, sorodniku kneza Borne. Ta pa ga je zavratno umoril, morda iz maščevanja.

A. Hribar.

II. Opazke bajeslovne.

O bogovih na str. 162 gl. str. 126. „V Morani speči“ so mrtvi. O Radegostu str. 160. „Belinov žar“ je solnčna svetloba. Poganski svečeniki so bili zlasti v prvih časih še precēj izobraženi. Svoje vednosti so rabili v to, da si ohranijo nadvlado nad nevednim ljudstvom, katero jih je imelo za čarovnike in se jih je balo. Mnogokrat je imel svečenik večjo oblast kakor vladar. Znali so dobro pisati. Pisali so navadno na lesene deske s čudnimi znamenji; vedeževanje je bilo pri njih navadno (str. 167). Rojenice in Sojenice so v pravljicah ženski duhovi, ki določujejo novorojenemu otroku, kaka bo njegova usoda.

V spevu „Slovo“ na str. 195. je porabil pesnik prav spretno bajeslovno poosebljevanje naravnih prikaznij. V mraku jezdi Ljudevit po gozdu, in domišljija mu ustvarja vse polno prikaznij, ko vidi trepetajoče liste in sliši lahni šum vetra. O Čadežu gl. str. 128. Devica s pušico je slovanska Artemida. V pravljicah, zlasti poljskih, se imenuje. Z lovskimi psi hodi na lov, zlasti rada ob mesečini. Škrat je znan iz pravljic. Hudomušen pritlikavec je, z rdečo kapico in zeleno suknjico; v gozdu uganja svoje burke. „Zlate čuvajo zaklade“: škrateljčki po dnevu spé, po noči rezljajo zlato. „Divji mož“ je v gozdu to, kar povodni mož v vodi. „Možje polesni“ so vzeti iz severnih slovanskih pravljic: Lehi, ki rastejo z okolico; v gozdu so veliki, na trati majhni kakor trava. „Rutilke“ so Sojenice. „Prepilili so babo“ (str. 196). Še sedaj se je ohranil v mnogih krajih običaj, da spomladi „babo žagajo“. Razne pesmi prepevaje (v nekaterih čeških pesmih je še ohranjeno ime